

a. Història i tradició

Els precedents

Malgrat el clima bèl·lic predominant a Europa, Catalunya va viure, el darrer terç del segle XVII, un període de dinamització. La producció i la productivitat agràries van créixer arreu; a més, les comarques litorals van iniciar un procés d'especialització, centrat en la vinya i en l'elaboració d'aiguardents; aquest procés es consolidaria després de la guerra. A les ciutats, una burgesia més activa debatia projectes d'expansió comercial.

L'exemple més representatiu d'aquest canvi d'actitud és Narcís Feliu de la Penya, autor de l'obra Fénix de Catalunya, on defensava la creació d'una gran companyia de comerç. El dinamisme econòmic català contrastava més i més amb la decadència de Castella i de l'imperi hispànic.

El 1700, el testament de Carles II, forçat per França en favor de Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV, de la casa de Borbó, va generar, dins l'àmbit internacional, un ampli front de rebuig antiborbònic, que es va concretar en la Gran Aliança de l'Haia. Els estats aliats (l'Imperi austríac, Anglaterra, Holanda, alguns estats alemanys, Portugal i Savoia) pretenien imposar el candidat austríac: l'arxiduc Carles, nebot de la reina d'Espanya, Mariana de Neuburg. El 1702 s'iniciava, doncs, un conflicte bèl·lic internacional al voltant de la successió a la monarquia hispànica.

Tot i que Felip V va reunir corts a Barcelona i va jurar les Constitucions, a Catalunya es va estendre, clandestinament, un important corrent de simpatia cap a l'arxiduc Carles. Felip ja havia violat les Constitucions catalanes, mentre que l'arxiduc Carles oferia garanties de respectar-les. El juny de 1705, representants de l'oposició antiborbònica catalana van signar amb Anglaterra el pacte de Gènova. Entre altres punts, la monarquia anglesa s'hi comprometia a garantir que, fos quin fos el resultat de la guerra, Catalunya no perdria les seves Constitucions. Al novembre d'aquell mateix any, l'arxiduc Carles entrava a Barcelona i era proclamat rei pels catalans. Des d'aquest moment, la Guerra de Successió esdevenia també una guerra civil dins la Península i Catalunya quedava alineada amb els aliats europeus.

La Guerra

Tot i alguns èxits inicials, els aliats van ser durament derrotats a Almansa (1707). A conseqüència d'aquesta batalla, les tropes borbòniques van ocupar els regnes de València i d'Aragó i algunes comarques del Principat. Els furs d'aquells territoris van ser abolits. Malgrat tot, els aliats aconseguiren importants èxits militars fora de la Península.

El 1711 moria el pare de l'arxiduc Carles, l'emperador Leopold I, i va accedir a la successió l'arxiduc. El tractat d'Utrecht (1713) va segellar la pau entre les potències bel·ligerants; Felip V s'hi consolidava com a rei d'Espanya, a canvi, però, d'importants concessions territorials i econòmiques als estats aliats. Des d'aquell moment, Catalunya va restar sola davant l'enorme potencial bèl·lic dels exèrcits francocastellans.

La Resistència i l'onze de setembre de 1714

La Junta de Braços va acordar la resistència, sota la direcció del general Villarroel i el conseller Rafael Casanova. Però només dues places fortes podien resistir durant alguns mesos el setge: Barcelona i Cardona. La capital del Principat va ser assetjada per uns 40.000 homes, castellans i francesos. La Coronela, o milícia urbana, es va encarregar d'organitzar la resistència, sota les ordres del Consell de Cent. D'altra banda, en diverses comarques es van emprendre accions de guerrilla. En total, les tropes defensores de la ciutat eren formades per 5.300 homes. La resistència de Barcelona va durar tretze mesos i va provocar l'admiració d'una bona part de l'opinió pública europea.

A les cinc de la matinada del dia 11 de setembre de 1714, uns 20.000 soldats van iniciar l'assalt a la ciutat, a través de set bretxes de la muralla obertes per l'artilleria. La resistència, arreu, va obligar el duc de Berwick, cap de l'exèrcit atacant, a fer entrar en combat les tropes de reserva. La resistència va continuar carrer per carrer i es va saldar amb prop de 4.000 víctimes. A primera hora de la tarda, la ciutat va capitular després d'haver pactat amb el duc de Berwick la rendició sense represàlies. Res d'això no fou respectat.

Les conseqüències de la desfeta

El 1714 es va instal·lar a Catalunya un règim d'ocupació. Les institucions catalanes -Corts, Generalitat, consells municipals, Coronela, etc.- van ser abolides. La Reial Audiència va ocupar solemnement la Casa dels Diputats del General, o Palau de la Generalitat. Les fortaleses van ser enderrocades i el poble, desarmat. Molts dels oficials i soldats que havien participat en la resistència dels anys 1713-1714 van ser empresonats o es van haver d'exiliar (en particular, a la

cort de Viena). A Barcelona, l'exèrcit borbònic es va fer construir la Ciutadella militar per assegurar-se el control i la submissió de la ciutat. Les obres, iniciades el 1716, van implicar l'enderroc de 1.200 habitatges del barri de Ribera. Tots els estudis universitaris de Catalunya -Lleida, Barcelona, Tarragona, Girona, Solsona, Tortosa i Vic- van ser tancats i al seu lloc es va crear una nova universitat a Cervera (1717). La repressió, en la seva brutalitat, però també en la seva execució sistemàtica i funcional, va prendre de vegades trets gairebé esperpèntics. Així, la campana anomenada Honorata de la seu de Barcelona va ser despenjada i fosa perquè «havia tocat en tots els moviments de les sedicions». I els bans d'interdicció d'armes als naturals del país van arribar fins i tot a prohibir la possessió de ganivets de punta.

El Decret de Nova Planta

El règim d'ocupació militar va ser confirmat, des d'un punt de vista jurídic, pel Decret de Nova Planta (1716). Aquest abolia les Constitucions de Catalunya i imposava les lleis de Castella. El govern del Principat va quedar en mans d'un capità general que presidia la Reial Audiència i disposava de dotze corregidors, amb seu a les principals ciutats catalanes. Totes les institucions municipals de caràcter representatiu van ser abolides. Al seu lloc hom va imposar un sistema d'alcaldes i regidors, nomenats directament pel rei o pel capità general. En definitiva, la Nova Planta va imposar un sistema de govern absolutista en què tots els nomenaments i les decisions s'organitzaven de dalt a baix i tenien per últim responsable el mateix monarca.